

Femte roten, tomt 52

Kvarteret Residenset

Första roten 1637–57v

Södra Hamnen nära Stora Bommen

Första roten 1657h–70

Residenset

Enligt Fröding (GÄH 81) skulle den förste byggherren på landshövdingeresidensets tomt ha varit den förste *burggreven Jacob van Dijk*. Denne, som var född i Haarlem år 1567, hade efter universitetsstudier blivit juris doktor och verkat som affärsjurist i Amsterdam, innan han genom en Sverigeresa kom i kontakt med Karl IX och 1609 gavs titeln svenskt hovråd. Han verkade som Gustav II Adolfs ambassadör i Holland från 1612 till april 1620 och ingick i den holländska delegation, som vid midsommartiden 1620 med konungen och Axel Oxenstierna underhandlade om ett privilegieutkast för Göteborg, som uppsatts av en kommitté av religionsförföljda ”remonstranter” eller arminianer. Han utsågs sommaren 1621 som *Johan Adler Salvius* efterträdare som kunglig kommissarie i Göteborg och skulle som sådan bl.a. förmå de hårdnackade nylösningarna att flytta till Göteborg, bortlotta tomter och utfärda egendomsbrev på dessa, tillsätta nödiga tjänstemän m m. Jacob van Dijk, som redan i början av sin Sverigevistelse hade att övervinna en livsfarlig sjukdom, blev dock snart gammal och trött och makten i den nya staden gled honom snart ur händerna och övertogs av den hårdføre Nils Börgesson långt före van Dijks död den 10.12.1631. Jacob van Dijk bodde enligt Fröding till att börja med i *Albrecht van de Veldes* hus men byggde så småningom sig ett eget, som efter hans död såldes till hans efterträdare, ditillsvarende syndicus *Daniel Lange*.

Gregorius van Dijk 1641: 2 mtl

Han kallas ”Joris”, när han den 30.1.1638 i kämnärsrätten stämdes i ett affärsärende mellan honom och *Anthoni Possets* ”hustrus förre tjänare *Claudi de Brussel*”.

Rådman *Elias Gantz* som hade försträckt till den gamle burggrevens begravning i form av vin sökte i juli 1639 genom *Aleke* och *Henrik Salfelt* utfå sin betalning i de husköpspenningar, som då och ännu i februari 1643 innestod hos Daniel Lange. 1643 förklarade rätten, att Jacob v Dycks arvingar inte kunde träda till hans efterlämnade egendom, förrän kreditorerna och främst då Elias Gantz hade erhållit sin betalning. Frödings förmodan att det av Daniel Lange köpta husets låg på nuvarande landshövdingeresidensets plats bestyrktes av Daniel Langes placering i början av mantalslängden för första roten, som följer Södra Hamngatan från Stora Bommen mot öster.

H Burggreven Daniel Lange

1637 m 10 mtl, 1638:8, 1639: 7 mtl, 1641–49 resp.79..8, 1644–48: 8 mtl

Han var landsflyktig holsteinare och torde ha överflyttat till Sverige på initiativ av landsmannen *tyske presidenten Jacob Höjer*. Uppehöll syndikustjänsten med lön fr. 7.11.1629 och efterträdde Jacob van Dijk som burggreve. (Se Almquist I:111 m.fl. ställen.)

Hans hustru begravdes 28.10.1649. en dotter 9.7.1645. Själv begravdes burggreven Daniel Lange 24.4.1653.

Men redan 1649 hade Daniel Lange flyttat från första roten till femte: åren 1650–52 bodde han i elfte roten. Detta bestyrker ytterligare hypotesen om att Jacob van Dijck och Daniel Lange hade sina bostäder här. Enligt Fröding inköpte *Lennart Torstensson* antagligen redan hösten 1648 tomten och började bygga: ”Åtminstone berättar Ribbing den 30 maj 1649, att de skönaste källare, som kunde finnas blivit murade, och att huset mest så högt uppkommit som öfver eller jämnt med de innersta fönsterkarmarna. Den 8 juni lades bjälkarna in och några dagar därefter ankom sjöledes från Stockholm den ståtliga portalen. Byggmästaren var mästare Casper Wolter — den 10 oktober kunde Ribbing meddela, att hans excellens’ byggning nu mestadels var fulländad”. Vad som återstod var ekonomibyggnader, badstuga av trä, stall av sten – alltså ”alltför nära byggt inpå Sven Påfwelssons hus” – och vagnshus, bostad för stalldrängar m.m. På gården planterades ”sköna unga träd” (Fröding I:268f., Almquist I:798).

Det köpebrev genom vilket *greve Johan Gabriel Stenbock* den 2.10.1682 sålde *kungshuset* förvaras numera på Riksarkivet (avd. kammararkivet). Enligt detta skulle huset hålla i längden väster till 11 fot och i bredden vid hamnen 149 fot. Trädgården höll 54 fot i längden.

Kung Maj:t medgav 9.5.1700 guvernören att bebo Kungshuset. Där skulle också inrymmas kansliet och räkningkammaren både för amiralitet och guvernementet. Ytterligare en våning på flygeln till Kungshuset uppfördes av sten 1738 av murmästare *Samuel Rancke*. 1766 borttogs den gamla på residenshusets gård stående kanslihusbyggnaden av trä.